

thunbergi, *feldegg* en *cervinus* hebben bevorderd, is dus wel aanne-
melijk. Alleen ons gelukkig gesternte - en zo men wil de grote aan-
trekkingskracht van het Knardijk-gebied - verklaart echter het feit,
dat wij deze drie vogels op één en dezelfde plaats en tijd hebben ge-
zien!

Summary: First record of *Anthus cervinus* and *Motacilla flava feldegg*
in the Netherlands.

On May 13th, 1960, amidst 100—150 Grey-headed Wagtails (*Motacilla flava thunbergi*) a pair of Red-throated Pipits (*Anthus cervinus*) in full summer plumage was observed in the new Flevo-polder. In the male the whole chin, throat, cheeks and breast were of a dark brick-red, whilst the female only showed some reddish tinge on chin and throat. In both birds the streaking of the rump and upper tail coverts was clearly seen. An obvious field mark were the bright pinkish red legs, which could be observed from a great distance. Several times the characteristic call-note — a rather long-drawn, very clear "psee" — was heard. The call somewhat resembles that of the Reed Bunting, but it lacks the "questioning" intonation of that species.

The Red-throated Pipit is new to the Dutch list.

Among the Grey-headed Wagtails the writers observed also a beautiful male of the Balkan-race, *Motacilla flava feldegg*. This subspecies, too, is new to the Dutch list.

De Petsjora Pieper, *Anthus gustavi* Swinhoe, nieuw voor Nederland

door

J. KIST en K. WALDECK

(With summary: *First record of Anthus gustavi in the Netherlands*)

Op 30 mei 1960 ontdekten wij nabij Wissekerke op Noord Beve-
land drie piepers welke opvielen door hun zeer markante tekening
en kleur. Zij fourageerden voornamelijk op een drassig, door enkele
modderige ondiepe greppels doorsneden perceel blauwgrasland,
doch verdwenen zo nu en dan in aangrenzende bieten- en aardap-
pelakkers. Wij hebben de vogels gedurende 1½ uur op een afstand
van 5 tot 20 m met onze kijkers kunnen bestuderen, waarbij wij hen
herhaaldelijk konden vergelijken met een paartje Graspiepers (*An-
thus pratensis*), dat vliegvlugge jongen voerde.

De drie onderling nauwelijks van elkaar verschillende vogels waren
uiterlijk zo karakteristiek en zo afwijkend van de in Nederland
voorkomende piepers (de Grote Pieper, Waterpieper en Roodkeel-
pieper inclusief), dat wij onmiddellijk beseften met een uitzonderlijk
geval te doen te hebben. In het kort gezegd waren het van boven
sterk zwart gevlekte en isabelgeel gezoomde
en van onderen zeer zwaar donker gevlekte,
warmbruine piepers met een opvallende
dubbele „snipstreping” over de rug en met een

„rood koperen” tot bruin goudengloed over de bovendelen.

Meer in detail kunnen de vogels als volgt beschreven worden. Zij waren in vergelijking met de Graspiepers wat forser en meer „lang-gerekt” van postuur. Van boven leken zij naar kleur en tekening het meest op de Roodkeelpiepers (*Anthus cervinus*) welke wij op 13 mei 1960 in de O.Flevopolder hadden gezien; met dien verstande evenwel, dat de kleur warmer bruin zonder olijkleurige tint was, de zwarte vlektekening markanter was en de geelachtige, „rietkleurige” vederzomen vooral op de bovenrug veel meer opvielen. Verscheidene keren zagen wij dat de zwarte vlekking in de vorm van lengtestrepen doorliep tot op de stuit en bovenstaartdekveren. Zeer opmerkelijk was de „gloed” der bovendelen, welke van „rood koper” tot bijna goudkleurig varieerde, kennelijk al naar gelang de bruine hoofdtint dan wel de lichte vederranden het zonlicht opvingen. De bovenkop was op lichtbruine ondergrond, zeer fijn overlans zwart gevlekt, welke vlekjes geleidelijk overgingen in de brede vlekken van de mantel en rug. Een duidelijke wenkbrauwstreep was niet aanwezig, omdat de kopvlekking zich voortzette tot bijna boven het oog. Wel was een onduidelijke lichte oogring zichtbaar.

De onderzijde was op isabelgele ondergrond sterk donker gevlekt en gestreept, zwaarder dan bij de ter vergelijking aanwezige Graspiepers. De vlekking begon bijna bij de mondhoeken en zette zich langs de halszijden tot op de borst en op de flanken tot voorbij de poten voort; alleen het midden van de kin en keel (in de vorm van een ovaal) alsmede het midden van de onderborst, de buik en onderstaartdekveren waren ongevekt witachtig geel. Doordat de vlekking langs de onderwangen vloeiend overging in de flankvlekking, was van een afzonderlijke baardstreep geen sprake.

Ook de kleur van de snavel en poten der vogels verschilde aanmerkelijk van die bij de Graspiepers. De snavel van de Graspiepers was donker met een wat lichtere basis, terwijl die van onze vogels geelachtig vleeskleurig was met een lichtbruine punt en „rug” van de bovensnavel. De poten der Graspiepers waren licht bruinachtig, doch die der drie vreemde piepers helder geelachtig rose, bijna even briljant als de kleur der poten van de Roodkeelpieper, maar minder rood. De achterteen der vogels had een even lange nagel als die der Graspiepers.

Daar wij gedurende onze observaties reeds tot de conclusie waren gekomen dat de vogels blijkens hun „sniptekening” en duidelijke vlekking op de stuit en bovenstaartdekveren wel niet anders dan Petsjora Piepers (*Anthus gustavi*) konden zijn, hebben wij ons veel moeite gegeven de juiste kleur der twee buitenste staartveren vast te stellen. Wij achtten zulks met name van belang omdat VAN DEN BRINK en COLDEWEY (Limosa 30, blz. 177 e.v.) van oordeel zijn - in tegenstelling met de gangbare handboeken, welke de kleur der buitenste staartpennen als isabelkleurig, bruinachtig wit, „buffish” of

rookkleurig geel beschrijven -, dat het wit dezer pennen een opvallend veldkenmerk inhoudt. Wij kunnen positief verklaren, dat in de vlucht van dit wit niets te zien was en dat de buitenste staartveren slechts weinig lichter waren dan de overige, donkerbruine pennen. Alleen in de zit was aan het uiteinde der buitenste zijden der staart een klein witachtig „driehoekje” te zien, terwijl bij het wippen der staart bleek, dat de onderzijde daarvan grotendeels vuilwit was.

Ten slotte hebben wij verscheidene malen de van alle andere nederlandse piepersoorten afwijkende roep der vliegende vogels gehoord: een één- of tweemaal herhaald, vrij zacht „fwiet”, dat in vergelijking met de bekende roep van de Graspieper wat lager van toon was, veel minder schrill en zonder s-klank.

De bovenstaande beschrijving, welke op WALDECKS dagboek aantekeningen berust, is zo gedetailleerd en karakteriserend, dat het een gemakkelijke zaak lijkt daarop een juiste determinatie te baseren. In feite is dit ook het geval, doch niet dan nadat men eerst het mysterie van de goudbruin glanzende bovenzijde van onze vogels heeft ontraadseld. Dit opvallende veldkenmerk vindt men namelijk in de gangbare handboeken niet beschreven voor *Anthus gustavi*, waarmede de drie vogels overigens tot in alle details overeenkwamen. HARTERT beschrijft van deze weinig bekende, siberische en subarctische soort alleen het winterkleed („oben lebhaft olivenbraun”), terwijl het „Handbook” doet voorkomen alsof het zomerkleed identiek is aan het winterkleed („upper-parts like those of Red-throated Pipit, but general colour, especially on crown and rump, usually browner and not so olivaceous”). En de engelse veldornithologen die *gustavi* op Fair Isle zagen, hebben nimmer deze soort als een „warm bruine” pieper beschreven; getuige het feit dat KENNETH WILLIAMSON (in litt.), tot wie KIST zich om advies had gewend, hem schreef: „... the upper-parts are hardly a warm-brown — they are very dark, almost a blackish-brown — and the suggestion of a “gloss of old copper” sounds quite wrong for this species!” Maar ook deze engelse veldwaarnemers hebben uitsluitend n a j a r svogels gezien, want in West Europa was *gustavi* tot nog toe op de voorjaarsstrek niet vastgesteld!

Dat het door ons beschreven kleed inderdaad overeenkomt met het voorjaarskleed van *gustavi*, werd voor ons eerst een feit, toen Dr. JUNGE zo welwillend was ons acces tot de bibliotheek van het Leidse Museum te verlenen en hij ons tevens in de gelegenheid stelde twee van het Britse Museum geleende voorjaarshuiden van *gustavi* te bezichtigen. Deze huiden — een door SEEBOHM op 16 juni 1875 in het Petsjora-gebied verzamelde broedvogel en een door LA TOUCHE op 20 mei 1913 in Noord China verzamelde voorjaarstrekker — bleken frappant met onze waarneming te kloppen. Vooral het wat levendiger getekende exemplaar van 1913 was een evenbeeld van onze zeeuwse vogels: inderdaad een warm bruine, zwart gevlekte en isabelgeel gezoomde pieper! Verrassend was ook, dat deze hui-

den evenals onze vogels een dubbele „snipstreping” vertoonden, hoewel de handboeken spreken van slechts één lichte streep op iedere zijde van de bovenrug.

Ook in de literatuur vonden wij de bevestiging, dat *gustavi* in het voorjaar een opvallend gekleurde pieper is. SEEBOHM beschreef de door hem aan de benedenloop van de Petsjora geschoten broedvogels als een "large and brilliantly coloured Tree Pipit." De "Catalogue of the Birds in the British Museum" (1885, vol. 10, p. 613 e.v.) schrijft: "Some of the specimens from Amoy in Mr. Seeböhm's collection are very rufescent above . . . and apparently show that this Pipit is more richly coloured on its return to its breeding-quarters . . .!" En aan LA TOUCHE ("A Handbook of the Birds of Eastern China", 1925-30, vol. 1, p. 423 e.v.) viel in de plaats van de „roodkoperen” gloed kennelijk meer de „gouden” glans op, wanneer hij schrijft: „In spring the upper plumage is much suffused with yellow-ochre . . .”. Als detail trof ons in LA TOUCHE's beschrijving die van de snavelkleur: "upper mandible and tip of lower deep brown, edge of upper mandible and basal two-thirds of lower pale flesh-colour". Men vergelijkte deze kleurverdeling met die welke wij bij onze vogels constateerden!

Het door VAN DEN BRINK en COLDEWEY aan de orde gesteld probleem van de kleur van de buitenste staartveren van *gustavi* hebben wij eveneens tot oplossing gebracht: Van het voorjaarskleed zegt LA TOUCHE: "the whole of the outer rectrix is warm rufous-ochre or suffused with the same". Zulks terecht, want bij beide door ons onderzochte huiden is de buitenvlag der twee buitenste staartpennen rossig beige, welke kleur binnenwaarts over de binnenvlag geleidelijk lichter wordt. En het is dan ook geen wonder, dat wij bij onze vogels in de vlucht (men ziet dan in de regel alleen de buitenvlag) geen spoor van wit konden onderkennen!

KIST heeft nog de drie in het Leidse Museum aanwezige najaars-huiden van *gustavi* onderzocht. Bij twee daarvan (en die hebben kennelijk VAN DEN BRINK en COLDEWEY in handen gehad) was de binnenvlag der twee buitenste staartveren zeer licht (rookkleurig wit), terwijl de buitenvlag meer licht isabelkleurig was. Het derde exemplaar had daarentegen wat donkerder pennen (licht rossig grijs), zij het veel lichter dan in het voorjaarskleed. LA TOUCHE spreekt bij de door hem in de herfst verzamelde vogels van "dull greyish white". Er is hier dus wel een duidelijk onderscheid tussen het voorjaars- en het winterkleed. Daar echter ook in het winterkleed de kleur zeker niet helder wit is, vragen wij ons af, of dit in het veld wel steeds zo'n opvallend kenmerk is als VAN DEN BRINK en COLDEWEY menen. Men dient te bedenken, dat in de vlucht juist het lichtste gedeelte van de binnenvlag der twee buitenste staartpennen onder de binnenste schuil gaan! Dit laatste verklaart tevens waarom wij een lichte onderzijde van de staart zagen, welke immers in hoofdzaak wordt gevormd door de brede en lichtere binnenvlaggen van de buitenste staartveren.

Bij vergelijking van de twee kleden viel aan KIST op, dat de najaarsvogels minder warmbruin zijn (LA TOUCHE spreekt van "buffish olive-brown"), met lichter, meer isabelwitte en smallere zomen en met opvallend zware zwartbruine vlekking. Vooral op de mantel en bovenrug lopen deze donkere vlekken min of meer in elkaar over, zodat wij ons kunnen voorstellen, dat *gustavi* in herfstkleed in het veld de indruk geeft van een donkere vogel. Opvallend was, dat alle drie Leidse huiden ter weerszijde van de bovenrug slechts één lichte „snipstreep” vertoonden!

Wij zouden nog meer in details kunnen treden, doch menen in het bovenstaande reeds afdoende te hebben aangetoond, dat onze drie zeeuwse vogels Petsjora Piepers waren. Alleen op één punt willen wij nog even nader ingaan. WILLIAMSON (in litt.) schreef aan KIST: "the call-note you describe seems very different from that of *gustavi*, which is a high-pitched, loud and "explosive" p w i t, p w i t - really most un-pipit like". Wij hebben deze roep zeker niet gehoord, maar waarom zou *gustavi* niet nog een andere roep kunnen hebben? Op Fair Isle blijkt *gustavi* een "great skulker on migration" te zijn en moet hij dikwijls uit zijn dekking verdreven worden om hem beter te kunnen waarnemen. Zou nu niet WILLIAMSON'S roep een soort van alarmroep kunnen zijn en de roep, die wij hoorden — een niet luid en niet schrill „fwiet" — de gewone lokroep? De gebroeders STOUT beschrijven volgens het Handbook de karakteristieke roep als „like Meadow-Pipit's, but noticeably softer and lower in key, repeated two or three times". Daarmede stemt de door ons gehoorde roep goed overeen, indien men er bij aantekent, dat hij de s-klank mist.

Van het gedrag onzer vogels valt niet veel bijzonders mede te delen. Wanneer zij niet in de aangrenzende bieten- of aardappelakkers verdwenen, waren het zeker geen „skulkers" doch integendeel vrij makke, in het open veld fouragerende vogels. H. R. en J. C. CALDWELL ("South China Birds", 1931, p. 51) hebben dit kennelijk ook geconstateerd: "the bird is strictly confined to the more open country and to grass lands". Vermeldenswaard is nog het gedrag tegenover de Graspiepers. Twee- of driemaal zagen wij hoe een *gustavi*, wanneer hij in de nabijheid kwam van een fouragerende Graspieper met voer in de bek, met trillende vleugels bedelend op de Graspieper toeschoot, die hem dan — hevig verschrikt over de ontdekking dat het niet zijn eigen jong was — wegjoeg of zelf op de vlucht sloeg. Dit gedrag zal wel op een enigszins misplaatste baltsuiting zijn terug te voeren.

Onze waarneming van de Petsjora Pieper, *Anthus gustavi* Swinhoe 1863, is de eerste waarneming voor Nederland. Tevens is het de eerste voorjaarswaarneming voor West Europa. De Petsjora Pieper is volgens VAURIE ("The Birds of the Palearctic Fauna", 1959, p. 68) broedvogel van de zuidelijke toendra en woudtoendra — zuidelijk tot ongeveer 64°N. — vanaf de benedenloop van de Petsjora in N.O. Rusland door geheel Siberië tot de

Bering Straat. De soort trekt door Korea, China, Formosa en de Philippijnen naar Noord Borneo, de Kleine Soenda Eilanden, Celebes en de Molukken. Tot nu toe werd *gustavi* in West Europa ongeveer 20 maal op de najaarstrek vastgesteld, merkwaardigerwijs uitsluitend op Fair Isle.

Het is niet aannemelijk, dat onze piepers op de terugtrek uit hun normaal overwinteringsgebied zo ver naar het westen zijn verdwaald. Wij zullen dus wel moeten aannemen, dat het hier vogels betreft, die in 1959 op hun najaarstrek naar West Europa zijn verdriift en aldaar hebben overwinterd. Uit de waarnemingen op Fair Isle kan gevoeglijk worden afgeleid, dat jaarlijks de Petsjora Pieper in klein aantal (misschien wel enige honderden) naar Europa afdwaalt, zodat onze waarneming niet zò exceptioneel is als op het eerste gezicht schijnt. En de veldwaarneming door VAN DEN BRINK en COLDEWEY op 4 januari 1957 van een pieper, welke naar hun overtuiging een Petsjora Pieper was (al zagen zij dan ook niet de gevlekte stuit en bovenstaartdekveren), zou er op kunnen wijzen, dat deze soort metterdaad wel eens bij ons overwintert.

Summary: First record of *Anthus gustavi* in the Netherlands. On May 30th, 1960, on Noord Beveland (one of the islands of the province of Zeeland) three pipits were observed foraging on a muddy grass land. By their striking plumage they could be distinguished at once from two Meadow Pipits which were feeding their fledged young at the same place. The upper parts were a warm brown (without olivaceous tinge) with a gloss of "red copper", heavily streaked blackish and edged with light buffish yellow; the under parts were whitish yellow, boldly streaked and spotted on the sides of the throat, the breast and flanks. On the upper back and mantle the light edges formed on each side two rather conspicuous "snipe-stripes", whilst the dark streaking on the upper parts extended up to the rump and upper tail-coverts. The head was finely streaked and showed no obvious supercilium nor a moustachial stripe. The legs were of a bright yellowish pink; the bill was of a yellowish flesh-colour with a brown tip and ridge of the upper mandible. In flight the birds showed no white in the tail. The hind toe had a long nail. The flight note was a rather soft and not shrill "fweet", not resembling any of the call-notes of other Dutch *Anthus*-species.

Though the current handbooks do not mention a marked difference between the winter- and summer plumage of *Anthus gustavi*, examination of two skins from the British Museum proved the birds to be Petchora Pipits in fresh summer plumage. SEEBOHM who shot *gustavi* in their breeding area, described this species as "a large and brilliantly coloured Tree Pipit". The "Catalogue of the Birds in the British Museum" writes: "Some of the specimens from Amoy in Mr. SEEBOHM's collection are very rufescent above and apparently show that this Pipit is more richly coloured on its return to its breeding-quarters". In winter *gustavi* is a much darker, less rufous bird owing to the fact that the blackish streaks on the back are larger and merge into each other. In this plumage the edges of the feathers of the back are more whitish, less yellowish and form only one snipe-stripe on each side. The outer tail-feathers too are in winter less rufous, more smoky white to whitish.

This is the first occurrence of *Anthus gustavi* in the Netherlands and the first spring record for Europe outside Russia. It is assumed that the three Petchora Pipits straggled in the autumn of 1959 to Europe and wintered there. On January 4th, 1957, another Pipit was seen in the Netherlands which probably also was a Petchora Pipit.